

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДИТИНИ В СІМ'Ї

Н.М. Богомолова

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Права людини природні, вони належать кожній людині від народження тільки тому, що вона – людина. Джерело прав людини – у нашій сутності. Незважаючи на досить велику кількість відомих особистостей, причетних до формулювання та обґрунтування прав людини, очевидно, що права людини не є продуктом чиеїсь волі або творчості. Вони ніким не даруються, їх не можна відібрати, заслужити або купити, вони виникають з людського способу життя.

Права людини невід'ємні. Це означає, що їх не можна втратити, оскільки вони мають відношення до самого факту людського співіснування. Однак, за певних обставин дії деяких з них можуть бути припинені або обмежені. Права людини є загальними, тобто вони однаково застосовуються до людей у всьому світі, причому без часових обмежень. Кожен має право користуватися правами незалежно від раси, кольору шкіри, віросповідання, майнового стану, політичних чи інших переконань.

Україна - не виняток серед країн, які бажають кращого майбутнього для своїх дітей. Тому, приєднуючись до міжнародних конвенцій, укладаючи міжнародні договори про співробітництво, беручи участь у розробці загальнонаціональних та міжнародних програм діяльності, Україна поступово втілює в життя основні загальнолюдські цінності. Дитина має бути повністю підготовленою до самостійного життя в суспільстві та вихованою в дусі ідеалів миру, гідності, терпимості, свободи, рівності й солідарності, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Із цим всесвітнім документом узгоджені нормативні та законодавчі акти, які регламентують становище дітей в Україні, виховні функції батьків, роль сім'ї у формуванні особистості дитини.

Дорослі повинні створити світ, сприятливий для дітей, світ у якому кожна дитина почуватиметься захищеною, де її думка буде поважатися, де немає місця насильству, світ, який би дав змогу виховати здорове, щасливе, досконале покоління. Тому підвищення добробуту, рівня забезпеченості, виховання та забезпечення усього

найкращого дітям стало головною метою багатьох держав. Людство поступово втілює свої прагнення.

20 листопада 1959 р. Генеральною Асамблеєю ООН було проголошено Декларацію прав дитини, 30 вересня 1990 р. - Всесвітню Декларацію про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей, 10 травня 2002 р - Декларацію та План дій «Світ, придатний для життя дітей».

5 жовтня 2000 р. Верховною Радою України ратифіковано Конвенцію Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці.

Базовим документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1989 р. та ратифікована Україною 27.02.1991 р. Держави-сторони взяли на себе обов'язок поважати й забезпечувати всі права дитини, передбачені Конвенцією. Конвенція визнає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку.

Відповідно до Конституції України - сім'я, дитинство, материнство й батьківство охороняються державою. З метою систематизації правових норм регулювання сімейних відносин, урахувуючи основні положення Концепції державної сімейної політики, Верховна Рада України прийняла Сімейний Кодекс, який набув чинності з січня 2002 року. Серед основних його положень - зміцнення сім'ї як соціального інституту й союзу конкретних осіб, побудова сімейних стосунків на паритетних засадах, на взаємній любові та повазі, взаємодопомозі й підтримці, захист прав матері й батька, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням.

Дитиною вважається фізична особа до досягнення повноліття (18 років). Малолітньою вважається дитина у віці до досягнення 14 років. Малолітні мають право:

самостійно вчиняти дрібні побутові правочини. Правочин вважається дрібним, побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість;

здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Малолітня особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

Неповнолітньою є особа у віці від 14 до 18 років і наділена неповною цивільною дієздатністю.

Неповнолітні особи, крім правочинів, які можуть вчиняти малолітні особи, мають право.

самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;
самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом;

бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;

самостійно укласти договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку).

Дитина для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння та має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві.

Дитина повинна бути забезпечена можливістю здійснення її прав, які встановлені Конституцією України, Конвенцією про права дитини, Цивільним кодексом України, іншими правовими актами, визнаними в Україні.

Права, які надані дитині чинним законодавством, можна поділити на особисті немайнові та майнові.

До особистих немайнових прав відносяться ті права, які належать дитині від народження або за законом. Вони не мають економічного змісту та нерозривно пов'язані із самою дитиною.

По-перше, дитина має невід'ємне право на життя.

Мати та батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою.

Батьки повинні забрати дитину із пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я. Якщо батьки не забрали дитину із пологового будинку, то його забрати мають право баб, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування.

Батьки повинні не пізніше одного місяця з народження дитини зареєструвати дитину в державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Дитині надається прізвище (по прізвищу батьків), ім'я (за згодою батьків) та по-батькові (за іменем батька). Зміна прізвища, ім'я та по-батькові дитини можлива у випадках та в порядку, встановлених законодавством.

Відповідно до ст.150 Сімейного кодексу України (СК) батьки зобов'язані:

- виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини;

- піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток;
- забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя;
- поважати дитину.

Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї.

Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини.

Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Дитина має право на збереження індивідуальності, вільно висловлювати свої думки. Дитина має право на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та займатися мистецтвом.

Ніхто не в праві розлучати дитину з батьками, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до законодавства, що таке розлучення необхідне в інтересах дитини (наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї тощо).

Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом (ст.152 СК).

Дитина має право протидіяти неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї, звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду.

Статтею 141 Сімейного кодексу України визначено, що мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини. Ст. 180 передбачено, що батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Зараз проблема дитинства одна з найважливіших проблем нашої країни. І не треба легковажно ставитися до ситуації, що склалося, бо діти – це наше майбутнє і треба сприймати це дуже серйозно.

На паперах все виглядає не так, як у реальному житті. Багато дітей, як і їхніх батьків, і уявлення не має про права дитини і про Конвенцію ООН про права дитини. Та

навіть ті, хто знають, не можуть застосувати свої знання належним чином, Проблемою нашого населення є слабка юридична обізнаність на відсутність достатньої правової культури. Тому сучасні державні інституції роблять певні кроки на шляху вирішення цієї проблеми.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р., ратифікована Постановою Верховної Ради УРСР 27 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. —№13. — Ст. 145.
4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.